

INDEX ORGANICUS

A, Á

Abwehr a Wehrmacht hírszerző szervezete.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

B

Belügyminisztérium az első független magyar kormány óta – a GYURCSÁNY-, majd BAJNAI-kormány kivételével – folyamatosan létező tárca, amely a közigazgatásért, a rendvédelemért és minden olyan ügyért volt felelős, amely nem tartozott más tárcák kompetenciájába. A belügyi tárca a mindenkori magyar kormányok egyik legfontosabb tárcája volt. A belügyminisztérium épületegyüttese a dualizmus és a két világháború közötti időszakban – a honvédelmi és a pénzügyi tárca épületeivel megegyezően – a Budai Várban álltak. A második világháború után azonban – amikor a Budai Vár megszűnt Magyarország hatalmi centrumaként működni – mindhárom tárcát a főváros belvárosában helyezték el. A belügyminisztérium a József Attila utca és a Roosevelt tér által határolt háztömb épületeit kapta meg, amely épületegyüttes egyik épülete korábban bankszékházként működött. A belügyminisztérium szervezete dinamikusan fejlődött. Az ügyek csoportja szerinti szervezeti egységekből állt. A szervezeti egységeket permanens módon módosították. A minisztérium élén a belügyminiszternek közvetlenül alárendelt szervezeti egység állt, amelyet különböző korokban különböző módon hívtak (elnökség, kabinet, titkárság stb.)

KÁLMÁN Zsolt: Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 60–63. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

SOM Krisztián: A Magyar Királyi Folyamórség (határ)átléptető bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 100–104. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Birodalmi Biztonsági Főhivatal lásd **Reichssicherheitshauptamt (RSHA)**

BM Karhatalmi Ezred 1956. XI. 4. után a Belügyminisztérium felügyeletével szerveződött karhatalmi alakulat (lásd.: karhatalom.)

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Brandenburg-hadosztály a német haderő (Wehrmacht) hírszerző szolgálatának (Abwehr) kötelékében 1939-ben létrehozott különleges műveleti hadosztály, amelyet 1944-ben – átszervezés és átfegyverzés nyomán – páncélgránátos hadosztállyá alakítottak, a különleges műveleti szakembereket pedig átadták a Waffen SS Friedenthal Különleges Alakulatnak.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

C, Cs

Császári és Királyi Hadsereg az Osztrák-Magyar Monarchia szárazföldi véderejéből a közös hadseregre vonatkozó elnevezés. A kifejezést az 1889. évi uralkodói utasítás vezette be. (lásd.: Közös hadsereg.)

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Cserny József Különítmény lásd **Tanácsköztársaság ismertebb különítményei**.

E, É

Entente (Antant) az Anglia és Franciaország között 1904. április 8-án Londonban aláírt szerződés, az *Entente Cordiale* (a.m. Szívélyes Egyetértés) szóból származik, általában a szövetségesi rendszer (*antant hatalmak* = Nagy-Britannia és Franciaország) és a köréjük csoportosult országok együttes megnevezése

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Erdélyi Román Nemzetgyűlés 1918. őszén Gyulafehérvárott ülésezett. Az Erdélybe benyomuló román haderővel érkező emigráns román politikusok nyomására egyoldalúan kinyilvánította Erdély elszakadását Magyarországtól.

ERNYS Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

F

Fallschimjäger a Waffen SS ejtőernyős zászlóalja.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Fegyveres Erők Minisztériuma az 1956-os Magyar Forradalom és Szabadságharcot leverő szovjet csapatok fegyveres támogatására létrehozott minisztérium.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Fővezérség a Tanácsköztársaság után Szegeden újjászerveződő magyar hadsereg vezető szervezete.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Friedenthal Különleges Alakulat a Harmadik Német Birodalom Birodalmi Biztonsági Főhivatalának a közvetlen irányítása alatt, az SS kötelékében 1943-ban létrehozott zászlóalj erejű különleges műveleti erő. A Friedenthal Különleges Alakulatot folyamatosan fejlesztették. Ide kerültek a Wehrmacht Brandenburg-hadosztálya páncélgránátos hadosztálya való átszervezése után a különleges műveleti szakemberek. A Friedenthal Különleges Alakulatot 1944-re különleges műveleti feladatok teljesítésére alkalmas dandárrá fejlesztették.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

H

HABSBURG csendőrség (1849–1867) a neoabszolutizmus erőszakszervezete, amely jó eredményeket ért el ugyan a közrend fenntartása terén, azonban a magyar hazafiak üldözése terén is jeleskedett. A kiegyezéssel a magyarországi szervezeteit felszabták.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Haditengerészet itt: Az Osztrák-Magyar Monarchia hadszervezetének vízen működő haderőneve, feladata: az ellenség tengeri haderejének megtörése, a partvidék védelme az ellenséges tengeri haderő ellen, az ellenség partraszállásának megakadályozása, saját szárazföldi csapatok vízi szállításának biztosítása és a tengeri kereskedelem védelme.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Hadsereg-főparancsnokság az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregparancsnokságai felett álló parancsnokság.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Had történelmi Inézet- és Múzeum a Budai Vár Kapisztrán-téri laktanyájában hozták létre az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása nyomán. A magyar hadtörténelem gondozásának intézménye.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Honvédelmi Minisztérium (HM) az első független magyar kormány óta létező tárca, amely a haza védelméért felelős minisztériumként a haderőt irányítja. A katonai állományú személyek a pártállam létrejöttéig függetlenül attól, hogy hol teljesítettek szolgálatot – a testőrök, a koronaőrség és a képviselőházi őrség kivételével – a honvédelmi tárcához tartoztak. Ebből fakadóan a magyar rendvédelmi testületek közül a magyar királyi csendőrség személyi állományának tagjai személyükben a honvédelmi tárcához tartoztak. Ügyeik intézése céljából a honvédelmi minisztériumban külön osztály működött. A honvédelmi tárca hagyományosan a Budai Várba települt. A pártállam idejében azonban a Margit-híd pesti hídfőjénél létesített új épületgyűjtésbe költözött, ahol azóta is működik.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

K

Karhatalom az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése nyomán a pártállam által létrehozott önálló fegyveres erő, amely 1972-ig működött. Katona szervezetű alakulatokból állt. A nagyobb városokban önálló zászlóaljkat, Budapesten ezredet, néhány településen pedig önálló századot állomásoztattak. A tisztek és a tiszthelyettesek kivételével – akik hivatásos állományhoz tartoztak – a személyi állományt sorozták. A teljes személyi állomány katonai rendfokozatot viselt, a testület belső függelmi viszonyai katonaiak voltak. Közvetlenül a Magyar Szocialista Munkás Párt központi vezetése alá tartozott, amely az irányítást az adminisztratív osztályon keresztül gyakorolta. A karhatalom feladatát zavargások, lázongások felszámolása, elemi csapás esetén annak elhárításában való részvétel alkotta. A karhatalom rendőri jogosultságokkal nem rendelkezett. A rend fenntartása érdekében a nagylétszámú erőkoncentrációt igénylő feladatokban alkalmazták. A puha diktatúra konszolidációja nyomán a testületet felszámolták.

Ebből a pártállami helyzetből fakadt rendszerváltás utáni magyar állam rendvédelmi terminológiájában a csapaterős rendvédelmi tevékenység kifejezés, mivel a pártállam időszakában az önálló karhatalmi fegyveres erőt többnyire erre a célra használták. A karhatalom önálló fegyveres szervezetkénti létrehozására és működtetésére a szovjet minta nyomán került sor, mivel a karhatalom elődszervezetének az úgynevezett „kék ÁVÓ” tekinthető, amely lényegében a karhatalommal harmonizáló feladatrendszerrel rendelkezett az államvédelmi hatóság szervezetén belül.

A második világháborút megelőzően azonban a karhatalom nem szervezetet, hanem tevékenységet jelentett. E tevékenységhez tartozónak tekintettek minden feladatot, amelynek a teljesítéséhez fizikai kényszerítés, kényszerítő eszközök, esetleg

fegyver használata is szükséges volt, vagy szükségessé válhatott. Ebből fakadóan karhatalmi feladatok ellátására általában a rendvédelmi testületek, illetve nagyobb létszám koncentráció esetében a haderő csapatai voltak hivatottak. A második világháborút megelőzően azonban a karhatalmi tevékenység alatt nem csupán a csapatkötelékben végrehajtott tevékenységet értették. Ide tartozónak tekintettek minden feladatot a létszámtól függetlenül – például a fogolykísérést is, amelyhez általában egy vagy két főt vettek csupán igénybe – amelynek a végrehajtása során fizikai kényszerítő erő, illetve kényszerítő eszköz, vagy fegyverhasználat alkalmazására is sor kerülhetett.

A második világháború végéig nagyobb létszámot igénylő karhatalmi feladatok ellátására – a jelenlegi terminológia szerint csapaterős tevékenység végzésére – általában a haderő alakulatait kérték fel. A felkérés lehetőségeit és a teljesítés módját – az ország törvényeivel összhangban – jogszabályokban rögzítették. A karhatalmi feladatokra igénybe vehető katonai alakulatok személyi állományát pedig kiképezték a várható karhatalmi teendők szakszerű ellátására is. A második világháború időszakában a Magyar Királyi Csendőrség kötelékében – a várható partizántevékenység kezelhetősége érdekében, a háborús tapasztalatok alapján a csapaterős karhatalmi feladatok ellátása érdekében – csendőr zászlóaljakat hoztak létre, amelyek legénységi állománya sorozott volt. Felszerelésük alapvetően megegyezett a honvéd lövész zászlóaljakéval.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Köszegi Turista Egyesület

VEDŐ Attila: Magyarország államhatárainak megjelölése 1947-től napjainkig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 1137–147. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Közös hadsereg az 1867/XII. tc. a kiegyezési törvényben foglalt hadügyi közösségből fakadt, így a dualizmushoz tapadó katonai szervezet volt. Az uralkodót illetve meg a véderő „vezérlete” (pld.: a hadüzenet is), „vezénylete” (a haderőt az uralkodó bármikor bárhová irányíthatta), és „belszervezete”, (kinevezések, struktúra megállapítás, szolgálati nyelv meghatározása, fegyelmezés stb.).

A közös hadseregben ezen jogok gyakorlásához nem volt szükséges a két társország hadügyminisztereinek az ellenjegyzése, ellentétben a honvédség és a népfelkelés alakulataival, ahol az uralkodói intenciók a magyar, illetve az osztrák honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak. A véderő számára azonban – a széles uralkodói jogkör ellensúlyozásaként – az újonc ajánlást, a szolgálati idő meghatározását, az elhelyezést és az élelmezést a két társország országgyűlése biztosította. A védelmi rendszer nem tartozott a delegációk hatáskörébe, azok közvetlenül az országgyűlések jogkörébe tartoztak. Az uralkodó ugyan szuverén módon rendelkezett a hadsereg felett, azonban katonáért és pénzért az országgyűléshez kellett fordulnia. Az Osztrák-Magyar Monarchia védereje – benne a közös hadsereg – a két társország országgyűlései és az uralkodói akarat egyeztetésével volt alkalmazható.

Az Osztrák-Magyar Monarchia védereje több részből állt. Két fő alkotóeleme volt, a haditengerészet és a szárazföldi haderő. A szárazföldi haderő részei voltak a közös hadsereg, valamint a Magyar Királyságban honvédség és a népfelkelés továbbá a Osztrák Császárságban Landwehr és a Landstrum. A közös hadsereg a szárazföldi haderő túlnyomó részét – $\frac{7}{8}$ -ad részét – alkotta. Nehézfegyverzettel és magasabb parancsnokságokkal (hadtest- és hadsereg parancsnokságokkal) is rendelkezett. A Landwehr és a Landstrum, illetve a honvéd és népfelkelő alakulatok ezredeit dandárparancsnokságok, a dandárokat pedig hadosztályparancsnokságok irányították ugyanúgy mint a közös hadseregben. A Landwehr és a Landstrum, valamint a honvéd és népfelkelő dandárparancsnokságok azonban már a közös hadsereg hadtestparancsnokságai alá tartoztak. Így módon biztosítva volt az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének hadműveleti egysége.

A Lanwehrben és a Landstrum-ban a német, a honvédségnél és a népfelkelésnél pedig a magyar volt a szolgálati nyelv. Ezzel szemben a közös hadseregben az ezrednyelv azzal a nyelvvel egyezett meg, amelyet a katonák származási helyén beszélt a lakosság. Ezt a nyelvet az ezredhez helyezett tisztnek is el kellett sajátítaniuk. A közös hadseregben az ezrednél magasabb parancsnokságok, valamint az egységes hadtest- és hadsereg parancsnokságok nyelve a német volt.

A közös hadsereg személyi állományának sorozás útján történő utánpótlását a katonai kerületek biztosították. Az Osztrák Császárság területén 61, a Magyar Királyság területén 47, Bosznia-Hercegovinában pedig 4 katonai kerület működött. Az ezredkehez ugyanazon kerületektől sorozták a személyi állományt. A közös hadsereg katonai kerületeinek mintájára – de attól függetlenül – az Osztrák Császárságban a Landwehr és a Landstrum, a Magyar Királyságban pedig a honvédség és a népfelkelés önálló katonai kiegészítő kerületekkel rendelkezett.

Az ezrednek belső szervezeti felépítése (zászlóalj, század, szakasz, raj) a haderő mindhárom részénél – közös hadsereg, Landwehr és Landstrum, honvédség és népfelkelés – azonos volt. A közös hadseregbe 33 gyalogos- és 8 lovas hadosztály, a Landwehrben 8 gyalogos hadosztály, a honvédségbe pedig 8 gyalogos és két lovas hadosztály tartozott. Az Osztrák-Magyar Monarchia teljes hadereje 16 hadtestből állt, amelyeket 6 hadseregbe csoportosítottak. A teljes haderő békelétszáma 450 000 fő, hadilétszáma pedig 1 500 000 fő volt. Az Osztrák-Magyar Monarchia véderejében a szabályzatok a fegyverzet és a rendfokozati rendszer egységes volt az egyenruhák azonban eltérőek voltak.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

L, Ly

Landstrum az Osztrák-Magyar Monarchia Osztrák Császárságában a véderő tartalékként működő népfelkelés.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Landwehr a véderő azon része, amely az Osztrák-Magyar Monarchia Osztrák Császárságában állomásozó és az osztrák kormánynak is alárendelt könnyű fegyverzetű egységekből állt, valamint a sorozott személyi állománya az Osztrák-Császárság örökös tartományainak lakosai közül került ki.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Lenin-fiúk lásd **Tanácsköztársaság ismertebb különítményei**.

Ludovica Akadémia a dualizmus és a két világháború közötti időszakban a Magyar Királyság katonatisztjeinek képzését megvalósító felsőoktatási intézmény.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

M

Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány (MFMPK) az állam végrehajtó hatalmát irányító testület megnevezése 1956 és 1972 között.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Állami Térképészeti Intézet.

SUBA János: Magyarország trianoni határainak térképei 1920–1925. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 114–122. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Államrendőrség (1919–1930) az 5 047/1919.ME. r. hozta létre 1919. X. 1-én. Az egységes magyar államrendőrség létrehozásának azonban már voltak dualizmuskori előzményei is. A trianoni békediktátum utáni magyar rendőrséget a Magyar Királyság állami- (fővárosi rendőrség és határrendőrség) és a városi rendőrségek összevonásával hozták létre, a belügyi tárca közvetlen irányítása alá helyezve. Hatósági területe a városokra és a határállomásokra terjedt ki. Feladatát működési területén a közbiztonság védelme alkotta bűnügyi, közrendvédelmi és igazgatásrendészeti teendők ellátása által. A trianoni békediktátum utáni Magyar Királyságban a Magyar Királyi Államrendőrség létszáma (12 000 fő) megegyezett az első világháború előtti városi rendőrségek létszámával (12 000 fő). A testületet 1931-ben – szervezeti módosításokkal egybekötve – átkezesztették Magyar Királyi Rendőrségre. A Magyar Királyi Rendőrség 1945-ig működött, amikor helyébe a Magyar Államrendőrséget hozták létre, a Magyar Királyi Rendőrségben működő határszéli rendőri kirendeltségek helyett pedig határrendőrséget állítottak fel.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Csendőrség (1881–1945) katonailag szervezett közbiztonsági őrtestület, melynek belső függelmi viszonyai katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. Mivel a csendőrök személyükben katonának minősültek, így a honvédelmi tárca felügyelete alatt álltak. A szervezet azonban – mint rendvédelmi testület – a belügyi tárca kompetenciájába tartozott. A testület hatásköre, a belügyi tárca kivételével, az ország egész területére kiterjedt. Kiváló hatásfokkal ténykedett. Működési területén olyan kitűnő közbiztonsági állapotot hozott létre, majd tartott fenn, amelyet a megszüntetése óta még nem sikerült elérni. Diszlokációját a decentralizáltság, metodikáját a megelőzés jellemezte. Személyi állományának mintegy 90 %-a közterületi szolgálatot látott el valamilyen formában. A testület jogosultságai és kötelezettségei nem voltak kiterjedtebbek a társ rendvédelmi testületeknél. A személyi állományának ellátmánya – néhány jelentéktelen specifikumtól eltekintve – megegyezett a közigazgatás, illetve a társ rendvédelmi testületek munkatársainak ellátmányával. Az 1945 és 1949 között zajló politikai csatározások kezdetén szüntették meg a testületet a magyar zsidóság deportálásában való részvéte-

lének indoklásával. Ebből fakadóan a szervezet társadalmi megítélése a harmadik évezred elején is differenciált. A testületnek önálló hatósági jogköre nem volt. A testületet két ízben hozták létre illetve szüntették meg. Felállításának mindkét esetben rendvédelmi szakmai okai, megszüntetésének pedig deklaráltak politikai okai voltak.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

KÁLMÁN Zsolt: Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 60–63. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A rendvédelem védelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 89–99. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Közösség (MKCSBK) az emigráns magyar csendőrök által 1947 júniusában Graz-ban megalapított „Magyar Királyi Csendőr Bajtársi Asztaltársaság” utódszervezete, amelyet 1949-ben szerveztek át. Székhelye az Amerikai Egyesült Államokban van. Tagjai – ma már a csendőrök leszármazottai és a Magyar Királyi Csendőrség története iránt érdeklődők – öt világrészben élnek.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Folyamőrség (1920–1939) A folyamőrség előtörténete az Árpád-házi királyok naszádosainak szervezetéig nyúlik vissza. A török hódoltság időszakában a Habsburg-hatalom a naszádosokat a sajkásokkal váltotta fel. A török kiűzése után pedig – a katonai határőrvédék részeként – létrehozták a Titeli Sajkás Kerületet, amely 1848-ig működött. 1850. november 30-án létrehozták a Császári Királyi Flottilla Hadtestet, amely 1866-ig működött, majd 1871-ben felállították a Császári Királyi Haditengerészetből kikülönített budapesti tengerészeti különítményt, amelynek a hatásköre kiterjedt a Magyar Szent Korona alá tartozó hajózható folyó és állóvizekre. A budapesti különítmény által irányított flottilla maradványaiból hozták létre a Magyar Királyi Folyamőrséget. A folyamőrség létrehozását 1921. január 3-ai minisztertanácsi ülésen döntötték el. A testület felállításának az időpontját 1921. március elsejével határozták meg. A folyamőrség létrehozásáról az 1922/XIV. tc. rendelkezett, melynek a végrehajtását a 122 295/1922. BM. rendeletben foglaltak biztosították. A folyamőrség vízi rendészeti teendők végzésére létrehozott önálló rendvédelmi testületként a belügyi tárca folyamrendészeti osztályának a felügyelete alatt állt. Rejtett feladatát a trianoni békediktátum által felszámolt dunai flottilla maradványainak működtetése alkotta. Nyílt szervezetének létszáma 2 420 főt tett ki, amelyben a fegyveres szolgálatot ellátók létszáma az 1 620 főt nem haladhatta meg. A folyamőrség személyi állománya katonai rendfokozatot viselt, a belső függelmi viszonyok katonaiak voltak. A legénységi állományt kényszertoborzás (sorozás) útján biztosították. A testület számára önálló egyenruhát rendszeresítettek. A testület személyi állománya tagjai számára a Magyar Királyi Honvédségnél is használatos fegyverzetet rendszeresítették. A folyamőrség élén a révfőkapitányság állt. A révfőkapitányság 13 révkapitányságot irányított. A révkapitányságok alárendeltségében pedig 9 révkirendeltség működött. Szükség esetén – a kapitányságok alárendeltségében – révorségeket is létre lehetett hozni ideiglenes jelleggel. A folyamőrség rejtett részét 1939-ben beolvasztották a Magyar Királyi Honvédségbe honvéd folyamőrök néven. A testület nyílt részét a hatáskörrel együtt – a területi illetékesség figyelembe vételével – átadták a Magyar Királyi Csendőrségnek, illetve a Magyar Királyi Rendőrségnek.

SOM Krisztián: A Magyar Királyi Folyamőrség (határ)átléptető bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 100–104. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Határőrség (1931–1938) a Magyar Királyi Vámőrség jogutódaként működött. 1938-ban – a Bled-i Egyezmény nyomán a fegyverkezési korlátok oldódásával – a Magyar Királyi Honvédségbe integrálták határőrség csapatnemként. Elődszervezetével megegyezően kettős feladata volt. Nyílt teendőit az országhatár őrzése alkotta, rejtett teendőit pedig az államhatár biztosítása képezte egy esetleges fegyveres konfliktus esetén a magyar fő erők megérkezéséig. A testület nyílt feladatát 5 734 fővel látta el. A legénységi állomány sorozott (kényszertoborzott) katonákból állt. A testület nyílt szervezete négy lépcsős volt. Az államhatár mentén 155 őrs működött, amelyeket 70 határügyi tiszt irányított. A határügyi tisztek felett 24 osztály állt, az osztályokat pedig az országos parancsnokság felügyelte. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítőket csupán kézi lőfegyverekkel látták el az objektumvédelmi sorozatlövő lőfegyverek kivételével. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítő személyi állomány számára rendszeresített fegyverzet típusa megegyezett a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített fegyverzet típusával. A testületen belüli függelmi viszonyok katonaiak voltak, a személyi állomány ka-

tonai rangot viselt. A magyar haderő jelentős részét (a gyalog ezredek egyharmadát) a testületben rejtették el határbiztosítási teendők ellátása céljából.

SOM Krisztián: A Magyar Királyi Folyamőrség (határ)átléptető bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 100–104. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Határrendőrség (1906–1919) az 1903/VIII. tc. alapján 1906-ban hozták létre és 1919-ig működött, amikor az 5 047/1919.ME. rendelettel a Magyar Királyi Államrendőrségbe integrálták. A Magyar Királyi Határrendőrség a központi kormánynak alárendelt és önálló hatáskörrel rendelkező rendvédelmi testület volt, amely a határőrizeti részfeladatok ellátásban tevékenykedő társrendvédelmi testületek határőrizeti munkáját is koordinálta. A testület irányítását a magyar kormány a belügyminiszter által valósította meg.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Honvédség (1848–1849 és 1867–1945) a véderő azon része, amely 1867 és 1918 között az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságában állomásozó és a magyar kormánynak is alárendelt könnyűfegyverzetű egységekből állt, valamint a sorozott személyi állománya a magyar Szent Korona alá tartozó területen élő lakosság közül került ki. A Magyar Királyi Honvédség magasabb egység parancsnokságokkal nem rendelkezett, a közös hadsereg magasabb egység parancsnokságok az alárendeltségébe tartozott. A Magyar Királyi Honvédségben a vezényleti nyelv a magyar volt. Az egyenruha nemzeti díszítő elemeket hordozott. A Magyar Királyi Honvédségben az uralkodói elhatározások a honvédelmi miniszter ellenjegyzésével hatályosulhattak. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása nyomán a Magyar Királyi Honvédség a trianon utáni Magyar Királyság haderejévé vált, azonban a magyar haderőt 1919-ben Magyar Hadsereg névvel illették, amelyet 1920-ban Magyar Királyi Nemzeti Hadseregre változtattak, majd 1922-ben visszatértek a Magyar Királyi Honvédség elnevezésre. A két világháború közötti Magyar Királyság hadereje már rendelkezett magasabb egységparancsnokságokkal és a fegyverkezési egyenjogúságot kimondó 1938. évi Bled-i Egyezmény nyomán lehetőség nyílt a magyar véderőnek a kor színvonalán álló technikai eszközökkel való ellátására is. A honvéd illetve honvédség kifejezés az 1848–1849-es szabadságharc időszakából ered. A Magyar Királyi Honvédség a polgári magyar állam véderő szervezete volt. Magyarország szovjet megszállását követően kiépülő pártállamban a magyar haderő elnevezését Magyar Néphadseregre változtatták, amely elnevezés a rendszerváltás után a magyar hagyományokra visszanyúlva Magyar Honvédségre változott.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Rendőrség (1931–1945) 1931-ben megszüntették a 7 kerületi főkapitányságot, amelyek alárendeltségébe a városi kapitányságok tartoztak. A kerületi főkapitányságok helyett a budapesti- és a vidéki-főkapitányságot hozták létre. A Budapesti Rendőr-főkapitányság alárendeltségébe az akkor még kis Budapest kerületi rendőrségei és az agglomerációba tartozó frekventált települések rendőrségei tartoztak. A vidéki főkapitányság alá pedig a városi rendőrségek (1942-ben 89) és a határszéli rendőr kirendeltségek (1942-ben 13), valamint a kárpátaljai működési területtel rendelkező Határvidéki Rendőrség (1942-ben hét kirendeltséggel), továbbá az 1939-ben létrehozott révkapitányságok (1942-ben 7 révkapitányság) tartoztak. A korábbi vidéki főkapitányságokkal megegyező működési területű és székhelyű körzeti szemlélő központokat alakítottak ki 1931-ben az új vidéki főkapitányság alárendeltségében. A Magyar Királyi Rendőrség mindkét főkapitánysága a belügyi tárca közvetlen felügyelete és irányítása alatt állt. Ekkor szüntették meg az országos főkapitányságot is, amely az országos főkapitány frankhamisításban játszott szerepéből fakadóan sohasem került kiépítésre.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Királyi Vámőrség (1921–1930) a testület a trianoni békediktátum után a magyar határok őrzésére és védelmére létrehozott fegyveres szervezetként működött. A Magyar Királyi Vámőrség alap szervezeti egységei az őrsők voltak. Az őrsöket a szakaszparancsnokságok, a szakaszparancsnokságokat pedig a kerületparancsnokságok irányították, a szervezet élén a Magyar Királyi Vámőrség Felügyelősége állt. A Magyar Királyi Vámőrség szervezetében 7 kerületparancsnokság, 52 szakaszparancsnokság és 101 őrsparancsnokság működött. A Magyar Királyi Vámőrség feladatát 4 041 főnyi személyi állománnyal látta el. A testület legénységi állományát úgynevezett kényszertoborzás (sorozás) útján biztosították. A Magyar Királyi Vámőrség – a határok védelme céljából – a testületi létszám feletti katona erőt 1928-ig – a Szövetségek Közi Ellenőrző Bizottság magyarországi jelenléte miatt – nem lehetett elrejteni. Később azonban a Magyar Királyi Vámőrség, majd a jogutódja a Magyar Királyi Határőrség rejtésében állomásozott az államhatár mentén a magyar ezredek egyharmada 1938-ig a Bled-i Egyezmény megszületéséig. A testület belső függelmi viszonyai katonaiak voltak, a személyi állomány katonai rendfokozatot viselt. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítőket csupán kézi lőfegyverekkel látták el az objektumvédelmi sorozatlövő lőfegyverek kivételével. A testület nyílt szervezetében szolgálatot teljesítő személyi állománya számára rendszeresített fegyverzet típusa megegyezett a Magyar Királyi Honvédségben rendszeresített fegyverzet típusával.

SOM Krisztián: A Magyar Királyi Folyamórség (határ)átléptető bélyegzői. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 100–104. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Kommunista Párt (MKP) 1918 őszén megalakult baloldali marxista-leninista párt, amely 1919 és 1944-45 között illegálisan tevékenykedett, 1948–1949-től azonban „egyeduralkodóként” irányította az országot. 1918–1919 Kommunisták Magyarországi Pártja, 1919 Magyarországi Szocialista Párt, 1919–1943 Kommunisták Magyarországi Pártja, 1943–1944 Békepárt, 1944–1945 Kommunisták Magyarországi Pártja, Magyar Kommunista Párt, 1945–1948 Magyar Kommunista Párt, 1948–1956 Magyar Dolgozók Pártja, a magyar pártállam pártja. A Magyar Kommunista Párt (MKP) és a Magyar Szociáldemokrata Párt (MSZDP) egyesülésével jött létre az 1945 és 1949 közötti – úgynevezett ki-kit győz le időszak – politikai eseményeinek következményeként 1948. VI. 12-én. A KMP a „szalámi taktika” néven elhíresült politikájával fokozatosan számolta fel ellenfeleit, a folyamat végén pedig már a szövetségeseit is. A politikai csatározásokban gyengébbnek bizonyult MSZDP maradványait olvasztotta magába az MKP az új párt az MDP létrehozásával. 1956–1989 Magyar Szocialista Munkáspárt néven működött.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Magyar Nemzeti Tanács 1918 októberében megalakult testület, amely november 1. után, mint államfői testület működött, előbb gróf KÁROLYI Mihály vezetésével, utóbb pedig HOCK János elnökletével.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

megye (1945 előtt vármegye) az államalapítástól működő középszintű közigazgatási szervezet. A trianoni békediktátum előtt a történelmi Magyarországon 63 vármegye működött. A megyék járásokra (kistérségekre) oszlottak. A szabad királyi városok (később törvényhatósági jogú városok, napjainkban megyei jogú városok) és a mezővárosok (később rendezett tanácsú városok, napjainkban városok) közül csak a mezővárosok tartoztak a megyék fennhatósága alá. A megyék kiterjedt autonómiával rendelkeztek a központi államhatalommal szemben is. Nem csupán közigazgatási, hanem politikai funkciót is betöltöttek. A rendi országgyűlésekbe a küldötteket a vármegyék küldték. A vármegyék alkották a nemzeti ellenállás bázisát a HABSBURG homogenizációs törekvésekkel szemben. A jelenlegi 19 megye részben az elcsatolt megyék maradványainak egyesítése nyomán keletkezett.

KÁL MÁN Zsolt: Somogy vármegye bünöndözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 60–63. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

N, Ny

Nagy Nemzetgyűlés 1918 őszén Újvidéken ülésezett. A Dél-Magyarországra benyomuló délszláv haderővel érkező emigráns szerb politikusok nyomására egyoldalúan kimondta a megszállt területek (Bácska, Bánát és Baranya) Magyarországtól történő elszakadását.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

NATO (Észak Atlanti Katonai Szövetség) Észak-Amerika és Európa katonai szövetsége.

PARÁDI József: A rendvédelem védelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 89–99. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Nemzeti Hadsereg lásd **Magyar Királyi Honvédség**.

Nemzeti Igazgatóság Dél-Magyarországot 1918-ban megszálló délszláv haderő által létrehozott polgári szervezet, amely a térség végrehajtó hatalmának irányítására volt hivatott.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Nemzeti Tanács a Magyar Királyság délszláv csapatok által 1918-ban megszállt területére kiterjedően a megszálló haderő segítségével létrehozott kormányzó testület.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Nemzetőrség az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc időszakában – francia minta alapján – létrehozott fegyveres szervezet. A Nemzetőrség 1848–1849-ben honvédelmi és rendvédelmi segédszolgálati jellegű teendők ellátására volt hivatott a honvédség és a rendőrségek mellett. A nemzetőrség tisztjeit századosig bezárólag választotta. A Nemzetőrség a kormányfő irányítása alá tartozott. A nemzetőrség önkéntesekből állt, akik – legalább is elviekben – a honvédséggel megegyező ellátásban részesültek igénybevételük ideje alatt. A nemzetőrség rendvédelmi teendők ellátásában résztvevő alakulatainak a létszáma 70 000 – 80 000 főre becsülhető. A központi államhatalom is törekedett – az önkormányzatokhoz és a nagybirtokosokhoz hasonlóan az első világháború végén – karhatalmi szervezetek létrehozására. E szervezetek egyikét is Nemzetőrségnek nevezték. A második Nemzetőrséget a 28 527/1918. HM. r. hozta létre 1918. XI. 11-én. Szervezete a honvédelmi minisztérium felügyeletével működő Nemzetőrségi Országos Parancsnokságnak alárendelt és a katonai körletparancsnokságok mellett működő karhatalmi osztályokból állt, amelyek a karhatalmi teendők irányítására voltak hivatottak. Városonként és járásonként hoztak létre legalább egy nemzetőr századot. A nagyüzemek és nagybirtokok pedig – saját költségükön – hozhattak létre Nemzetőr osztagokat. A testületi létszám 1918-ban 86 439 fő volt. A Nemzetőrséget a 2 669/1919. HM. rendelettel szüntették meg.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Neoabszolutizmus (világosi fegyverletétel 1849. VIII. 13. „a kiegyezési törvény” 1867/XII. tc. megszavazása 1867. V. 29.) Ferenc József által megvalósított uralkodási forma, amely az államfő által gyakorolt nyílt erőszakon nyugodott. Miután Ferenc József orosz segédlettel leverte az 1848–1849-es forradalmat és szabadságharcot, birodalmában diktatúrát vezetett be. A neoabszolutizmus biztosította az uralkodó számára az abszolút és korlátlan hatalmat ugyan, azonban nem tért vissza a feudális (rendi) viszonyokhoz, hanem a polgári berendezkedést segítette elő, de demokráciamentesen. Egyben pedig elnyomta a magyar nemzetet. A magyar nemzet által gyakorolt passzív rezisztencia azonban túl költségessé tette a neoabszolutizmus államát és a birodalom vereségei (Solferino 1859. VI. 27. és Königrätz 1866. VI. 3.) miatt kénytelen volt a magyarokkal kiegyezni. Így jött létre az Osztrák-Magyar Monarchia.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Népfelkelés az Osztrák-Magyar Monarchia véderejének magyarországi kiegészítő fegyveres ereje. Feladata volt a közös hadsereg és a Magyar Királyi Honvédség támogatása.

BALLA Tibor: Katonai alakulatok karhatalmi bevetései Magyarországon 1918-ban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 13–17. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Néphadsereg a második világháború után a szovjet érdekszféra zónájába eső Magyarország hadereje. A Néphadsereg elnevezést szovjet minta alapján vezették be. Lényegében addig használták ezt a kifejezést, amíg Magyarország a varsói szerződés tagjaként a szovjet érdekszférába tartozott.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

O, Ö

Oberkommando der Wehrmacht (OKW) a III. Birodalom szárazföldi haderőnemének főparancsnoksága 1938-1945 között.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak

„*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Országos Rendőr-főkapitányság Karhatalmi Parancsnoksága az 1956-os magyar forradalom és szabadságharcot leverő szovjet haderőt segítő magyar karhatalmi alakulatokat ez az irányító szervezet fogta össze.

FORRÓ János – HIBÁCSKÓ Ferenc: Adalékok a karhatalom történetéhez. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 51–59. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Osztrák-Magyar Monarchia hadereje lásd **Közös hadsereg**.

P

Pandúrok, pandúrság a nemesi vármegye rendfenntartói szervezete.

KÁLMÁN Zsolt: Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 60–63. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Politikai rendőrség A Magyar Királyságban – birodalmi jelleggel és a magyar alkotmányos szervezetektől függetlenül – először a Habsburg uralkodók működtettek politikai rendőri szervezeteket. Ezek a szervezetek ugyan Magyarországon is működtek, de nem tartoznak a magyar rendvédelem fejlődéstörténetébe, mivel nem voltak magyar szervezetek. A neoabszolutizmust felszámoló kiegyezés létrejöttével a magyar kormány elzárkózott a HABSBERG-birodalom politikai rendőrsége Kárpát-medencében működő részének az átvételétől. A dualizmus időszakában a Magyar Királyságban nem működött politikai rendőrség, mert a magyar jogrendből hiányzott a politikai bűncselekmény. A Tanácsköztársaság után azonban ez a kategória bekerült a magyar jogba az „1921/III. tc. az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről” címmel. E bűncselekmény üldözése céljából a Magyar Királyi Államrendőrségben (1931-től a Magyar Királyi Rendőrségben) kezdetben egy osztály. Majd egy alosztály működött. A Magyar Királyi Csendőrségnél 1931-ben felállított nyomozó szolgálat is rendelkezett a politikai bűncselekményekre is specializált nyomozó alosztállyal. A német megszállás utáni nyilas uralom alatt ugyan a helyzet jelentősen megváltozott, azonban ezen időszak rendvédelme nem a magyar fejlődés eredménye, hanem egy külső hatalmi erőnek az országra kényszerített és erőszakon nyugvó struktúrája, amelynek a létezése ellentétben állt a magyar érdekekkel és csak addig működhetett, amíg a megszállók az országban tartózkodtak. A második világháború után kezdetben még a két világháború közötti mintá nyomán ugyan, azt azonban jelentősen túlszárnyalva működtek a politikai rendőrségi teendőket ellátó szerveződések. Ilyenek voltak a rendőrségen belül a politikai rendészeti osztályok, illetve a honvédelmi tárca alárendeltségében a katonapolitikai osztály országos hatáskörrel. Ezek a szervezetek a Magyar Kommunista Párt közvetlen befolyása alatt álltak és aktíva részt vettek a politikai küzdelmekben a Kommunista Párt oldalán. A rendőrkapitányságokon működő államvédelmi osztályok felfejlesztésével alakult ki az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) amely már önálló országos szervezet volt. A cári eredetű szovjet minta nyomán e testülethez tartozott a katonailag szervezett zöld ÁVH (határőrség) s az ugyancsak katonailag szervezett kék ÁVH (karhatalom). Az ÁVH a Néphadsereg után a legnagyobb fegyveres szervezet volt, amelyhez sorkatonának is tartoztak. Az ÁVH tevékenysége kivívta a lakosság ellenszenvét. Az 1956-os forradalom és szabadságharcot követően ugyan nem szervezték újjá a népharag által elsöpört ÁVH-t, azonban önálló országos szervezatként működött tovább a Határőrség, a karhatalom és a belügyi tárcaba betagolt csoportfőnökségként az ÁVH politikai rendőri teendőket ellátó részének az utód-szervezete. A rendszerváltással a magyar államban a politikai rendőrségi teendőkre specializált szervezetek működése megszűnt. A magyar jogrendben ugyan létezik a politikai bűncselekmény fogalma, ennek az üldözésére azonban az állam önálló rendőrhatalmát nem hozott létre. A magyar rendvédelmi testületek feladata más teendőkkel együtt e bűncselekmények elleni fellépés is.

PARÁDI József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

R

Reichssicherheitshauptamt (RSHA) Birodalmi Biztonsági Főhivatal. (1939–1945) A Harmadik Német Birodalom belbiztonsági csúciszervezete volt, amelyet 1939-ben hoztak létre. Elődje az 1933-ban felállított GESTAPO (Geheime Staatspolizei = Titkos Államrendőrség) melyet 1933-ban a porosz titkos rendőrség szervezeteként állítottak fel. 1936-ban a GESTAPO-t egyesítették a KRIPPO-val (Kriminal Polizei = Bűnügyi Rendőrség) A szervezet új neve SIPO (Sicherheitspolizei = Biztonsági Rendőrség). 1939-ben a SIPO-t összevonták az SD-vel (Sicherheitsdienst = Biztonsági Szolgálat) így jött létre az RSHA (Reichssicherheitshauptamt = Birodalmi Biztonsági Főhivatal).

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél*

évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Rendőrség rendvédelmi testülettípus, amelyre a katonai alá-fölé rendeltségi viszony és a katonai rendfokozati rendszer hiánya a jellemző. Európában általában a városokban működnek rendőrsegek az angolszász rendvédelmi modellben azonban a rendőrség kompetenciája a vidékre is kiterjed. A szovjet típusú államokban a rendőrség hatásköre ugyancsak a városra és a vidékre is kiterjedt, továbbá belső függelmi viszonyaik katonaiak voltak, a személyi állomány pedig katonai rendfokozatot viselt. A Szovjetunió összeomlása után ez a szisztéma a volt Varsói Szerződés tagállamaiban tovább él.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

S, Sz

SAS (Special Air Service – Különleges Légi Szolgálat) 1941-ben alakult angol kommandós szervezet.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Shutzstaffel (SS) = Védőosztag a Német Nemzetiszocialista Munkáspárt fegyveres szervezete. Külön egyenruhával és rendfokozati rendszerrel rendelkezett. 1938-tól a rendőrség az alárendeltségébe került. 1940-től harcoló alakulatokat is létrehoztak a szervezetben, ez volt a Waffen SS.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság 1990-ben alapított társadalmi szervezet, amelynek mintegy 300 fős tagsága döntően a magyar rendvédelmi testületek tagjaiból, felsőoktatási intézmények oktatóiból és közgyűjtemények munkatársaiból áll, akik hivatásuknak tekintik nemzeti rendvédelem-történetünk művelését és a kutatott eredmények közkinccsé tételét. Mintegy 40 fő tag rendelkezik tudományos fokozattal. Szakosztályai szellemi alkotóműhely jelleggel működnek. Évente általában egy-két alkalommal szervez tudományos konferenciát, a szakosztályok pedig átlag kétfévente tudományos szimpozionokat. Két periodikát és egy könyvsorozatot ad ki: a Rendvédelem-történeti Füzeteket (*Acta Historiae Praesidii Ordinis* HU-ISSN 1216-6774 a szakterület kutatási eredményeit – a tudományos közlés igényeinek megfelelően, szakmai lektorálás nyomán – közlő folyóirat) és a Rendvédelem-történeti Hírlevelet (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis HU-ISSN 1785-3257 a szakterület művelésével kapcsolatos operatív információkat közlő – könyvismertetések, habilitációk, tudományos fokozatszerzések stb. – periodika), valamint a Magyar Rendvédelmi Szervezetek könyvsorozatát.

PARÁDI József: A rendvédelem védelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 89–99. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Szlovák Nemzeti Tanács 1918. őszén Túrőcszentmártonban ülésezett. A Magyar Királyság területére benyomuló cseh haderővel érkező emigráns politikusok hatására 1918. X. 30.-án egyoldalúan kimondta Felvidék elszakadását Magyarországtól.

ERNYES Mihály: Szerb impérium Baranyában 1918–1921. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 18–50. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konfe-

renciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEZB) a második világháború után a győztes szövetséges hatalmak által a vesztes országokban létrehozott ellenőrző bizottságok. Az ellenőrző bizottságokban a vezető szerepet annak a szövetséges országnak a képviselője töltötte be, amelynek a hadserege a vesztes országban állomásozott. Így Magyarországon egyértelmű volt a Szovjetunió döntő súlya.

PARÁDI: József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Szpecnaz (Спецназ, szpecialno naznassenyjaja – különleges rendeltetésű) szovjet haderő különleges hadviselést folytató szervezeti

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

T

Tanácsköztársaság ismertebb különítményei: **Bandl Ferenc Különítmény** a Tanácsköztársaság egyik terroralakulata amely Budapesten működött, **Cserny József Különítmény** a Tanácsköztársaság egyik terroralakulata, amely országos hatáskörrel tevékenykedett, **Lenin-fiúk** a magyar Tanácsköztársaság egyik terroralakulata volt, amely a Belügyi Népbizottság Politikai Nyomozó Osztályának alárendelt szervezetként működött. A legenda szerint, az elnevezésük eredete onnan ered, hogy LENIN egyik üdvözlésében – miután meghallotta, hogy a budapesti sikertelen ellenforradalmi kísérlet leverésében milyen szerepet játszottak – így fogalmazott „Adják át az üdvözlémet a fiaimnak”, **Petzky Zászlóalj** a Tanácsköztársaság egyik terrorkülönítménye, amely Kalocsa környékén tevékenykedett. **Stern Mózes Különítmény** a Tanácsköztársaság egyik terroralakulata, amely Debrecen térségében működött, **Tóth Béla Különítmény** a Tanácsköztársaság egyik terroralakulata, amely Mátó környékén tevékenykedett.

PARÁDI: József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Tábori rendőrség majd 1888-tól **tábori csendőrség** A katonai rend és fegyelem fenntartását háború esetén tábori rendőri feladattá minősítették és ezeket önálló szolgálati utasítással rendelkező tábori rendőrség végezte a Császári és Királyi Hadseregben. Az önálló utasítás kimondta, hogy a tábori rendőrség a hadsereg mozgósításakor kerül felállításra és azokat a hadsereg-, hadtest- és a hadosztályparancsnokságokhoz rendelik. Feladatukat alkotta a menetek, toborzások, elszállásolások végrehajtásához segítségnyújtás, hírszerzői teendők végrehajtása, futárszolgálat, fontosabb örkísérek teljesítése, biztonsági szolgálatok ellátása. A tiszteket a lovasságtól, a legénységet a gyalogság vadászalakulataitól vezényelték. Kiképzésüket békeidőben valósították meg. A tábori rendőrség önálló szolgálati utasítással rendelkezett. 1888-tól – miután a belügyi és a honvédelmi tárca egyezsre jutottak – a tábori rendészeti szolgálat ellátását a Magyar Királyi Csendőrség hatáskörébe utalták. Ennek értelmében 1889-től a Magyar Királyi Csendőrségnek meghatározott számú tisztet és legénységet kellett mozgósításakor a haderőhöz vezényelni. Ezen személyek számára 2 évente továbbképzéseket tartottak 1894 után megkezdték az önálló szolgálati utasítás kidolgozását. Ezt követően a szinten tartás érdekében a tábori csendőri szolgálatra kijelölt személyek részt vettek a véderő nagyobb gyakorlatain.

PARÁDI: József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

V

Vackei Rendőrszázlój a berlini rendőrség alárendeltségében Hermann GÖRING birodalmi marsal és porosz belügyminiszter által 1933-ban létrehozott első német rendvédelmi ejtőernyős alakulat.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Légideszant alakulatok alkalmazásának történeti előzményei a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harcban. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 123–129. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

TURCSÁNYI Károly – HEGEDŰS Ernő: Airborne troops in the context of public security. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 130–136. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Védőosztag lásd **Schutzstaffel (SS)**.

Vörös Őrség a magyar Tanácsköztársaság időszakában a rend védelmére életre hívott fegyveres szervezet, amely egyúttal a Vörös Hadsereg kiegészítő részeként is működött. Terroralakulatai antihumánus cselekedeteket követtek el. 1919. VIII. 3-án a PEIDL-kormány szüntette meg a 6/1919. BM. rendelettel.

PARÁDI: József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

W

Wermacht (véderő) 1935–1945 között a III. (német) Birodalom szárazföldi haderőnének hivatalos megnevezése.

PARÁDI: József: A csendőrség magyarországi története. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 64–88. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

Z, Zs

Zsandárság a neoabszolutizmus császári csendőrségének (1849–1867) népies elnevezése. (Gendarmerie = Zsandárság)

KÁLMÁN Zsolt: Somogy vármegye bűnüldözési tapasztalatai a kiegyezéstől az első világháborúig. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XVI. évf. (2009) 19. sz. 60–63. p. A tanulmány korábbi változata 2005. október 07-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „*Másfél évtized nemzeti rendvédelem-történetünk kutatásának szolgálatában*” című XIX. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.